Najaar 2025 ■ Jaargang 5 ■ Nummer 3

Amsterdam / Амстердам

SLOVO

Blad voor studenten slavistiek

uitwisseling

Themanummer ■ Studentenprotesten Servië
Neerlandistiek Zagreb ■ Milieubehoud Georgië
Recept ■ Reisverslag Macedonië/Albanië

te
He
er
cte

Redactioneel

Ik vertrek

H

Het buitenlandverblijf, een welbekend onderdeel van de studie slavistiek. Cruciaal voor de academische én persoonlijke ontwikkeling, zou ik zeggen. Zelf kijk ik alleen maar positief terug op mijn tijd in Zagreb. Ik keek er zó goed op terug, dat ik heimwee kreeg naar mijn Erasmusstad. Daarop besloot ik mij aan te melden voor een tweede beurs om te studeren in Zagreb. Deze keer geen Erasmus+, maar een beurs om (afstammelingen van) Kroatische emigranten over te halen terug te keren naar het vaderland.

Waar ik mij minimaal een jaar lang voorbereidde op het eerste buitenlandverblijf – het kiezen van vakken, accommodatie en andere activiteiten – had ik de tweede keer maar één weekend de tijd. Hoewel ik al een basis in de stad had, bekend was met het Kroatische onderwijssysteem en gewend was aan de bureaucratie, wist ik niet hoe ik mij moest voorbereiden op het vertrek.

Om jou als lezer nét iets beter voor te bereiden op het vertrek, staat in deze Slovo de uitwisseling centraal. Vierstudenten slavistiek, Koen, Juliette, Marijn en Karlijn, delen hun ervaringen en geven tips uit verscheidene steden in verschillende fases tijdens de studie. ‘Mocht je twijfelen over een uitwisseling,’ vertelt Karlijn, ‘moet je het zeker doen. Ik kan het iedereen aanraden.’

Deze studenten gingen je al voor: Koen baande zich een weg door de Servische bureaucratie en beleefde een Belgrado vol blokkades. Juliette leefde haar Rigese roman met als bijrollen haar nieuwe vrienden, één uit Riga en één *kvas* drinkende Tsjech. Marijn schudde handen en dronk geschudde cocktails in het diplomatieke netwerk van Warschau. Karlijn Hulshof vertrok maar liefst voor de derde keer naar Zagreb, wat genoeg zegt over haar liefde voor reizen, nieuwe ontmoetingen en de stad Zagreb.

Hierover en meer lees je in de nieuwe *Slovo*.

Srdačan pozdrav,

Ines van den Berg

Hoofdredacteur

Colofon

Slovo is een onregelmatig verschijnend tijdschrift voor en door studenten slavistiek. Het tijdschrift is gelieerd aan de afdeling slavistiek van de Universiteit van Amsterdam. Slovo wordt uitgegeven door Studievereniging Radost. Exemplaren zijn verkrijgbaar in het P.C. Hoofthuis te Amsterdam en te raadplegen via de website van Studievereniging Radost.

Redactie

Ines van den Berg (hoofdredactie), Koen Idema, Rembrandt Tip

Vormgeving

Koen Idema

Met bijdragen van

Juliette Voorhoeve, Mari Janssen, Ana Đurović, Katarina Kerteši, Pavle Jakšić, Marijn Verlangen, André van der Leeuw, Karlijn Hulshof

Met dank aan

Natasja Nikolić, Maarten Rombouts

Contact

Studievereniging Radost
Spuistraat 134
1012 VB Amsterdam
slovo.redactie@gmail.com

Website (digitaal tijdschrift)

www.studievereniging-radost.nl/slovo

Abonnementen

Slovo verschijnt op onregelmatige basis en biedt dus geen vaste abonnementen aan. Wel kunnen geïnteresseerden zich inschrijven voor een verschijningsnotificatie. Bij het verschijnen van een nieuw nummer worden lezers als eerste op de hoogte gebracht waarna tegen vergoeding van de verzendkosten (zomer 2025: € 5,15) een exemplaar toegestuurd wordt. Mail de redactie voor aanmelding en verdere informatie.

Jaargang 5 (2024/2025), nummer 3

Copyright © 2025 Slovo – Blad voor studenten slavistiek

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van Studievereniging Radost.

Beeld omslag: Mickey Mistique, Adam Jones, Bernard Gagnon, Telluride749Divna Jaksic, Devan Sparovec, Radek Kołakowski en Vanja Kovac via Wikimedia Commons, bewerking Slovo / ‘Raam op Letland’, Koen Idema

Иnhouд

Reportage
8 **De latente, maar hoopgevende strijd van Eco-Club voor milieubehoud in Tsjiatoera**
Mari Janssen

16

Reportage
16 **'Bloed aan jullie handen': een half jaar protest in Servië**
Koen Idema

Verslag van binnenuit
24 **Blokkade in Belgrado**
Ana Đurović, Katarina Kerteši en Pavle Jakšić

In beeld
34 **Fotoverslag Albanië en Macedonië**
André van der Leeuw

Reportage
41 **Druk op studie van de Lage Landen: neerlandistiek in Zagreb**
Ines van den Berg

Slavisch recept
46 **Vergeet mij niet: lumblija**
Ines van den Berg

41

Help mee!

Ben je geïnteresseerd in de Slavische wereld en vind je het leuk om te schrijven, tekenen, vertalen of fotograferen? Doe dan mee!

Draag bij aan *Slovo*. Wat voor bijdrage je ook kunt leveren, je hulp is van harte welkom! Neem contact op met de redactie: slovo.redactie@gmail.com

Tot snel! *do zobaczenia* *видимо се!* *na. viděnou* *увидимся позже!*

6

Themanummer uitwisseling

Riga
6 Sveiki
Juliette Voorhoeve

Belgrado
14 Zoiets
Koen Idema

Warschau
32 Diplomatie
Marijn Verlangen

Zagreb
39 Van Moskou tot Zagreb
Karlijn Hulshof

uitwisselлing

Sveiki

Juliette Voorhoeve studeert Russisch aan de Universiteit van Amsterdam. De eerste helft van 2025 was zij op uitwisseling in Riga.

Juliette (r) en haar klasgenoten

Beelden: Juliette Voorhoeve

Lieve Slovo-lezer, onderstaande tekst is een amalgaam van een aantal brieven dat ik afgelopen maanden aan mijn fietsenmaakster en mijn baas heb geschreven.

Hoewel het maanden geleden is dat we elkaar voor het laatst zagen, is het hier nog steeds geen lente. Het waait veel en het is te koud, maar bomen bloeien en zijn er in overvloed. Ik woon in een saaie buurt, in een vreemd middeleeuws huisje. In mijn straat is een horlogewinkel, die is laatst overvallen. Daarnaast: een portaal waarin de luidruchtigst snurkende man van het noordelijk halfrond slaapt. Daarnaast: een Lutherse kerk die met moeite elke zondag een dertigste van zijn banken vult. Onder mij woonden eerst twee Sri Lankaanse meisjes, toen een enge jongen uit Magadan die niet at maar wel rookte, en nu een Oezbeek die sous-chef is bij een sushirestaurant. In mijn kelder zit een geheime BDSM-club voor senioren. In de keuken: kakkerlakken.

De wereld dringt zich minder aan je op als je een vreemde bent, en mooie dingen tonen zich alleen als je de tijd neemt om te kijken. Dat geeft vrijheid. Wandelend door de stad zie ik ontzagwekkend lange en rechte wegen, een torentje op ieder dak, de onverklaarba-

re geblakerde teint van verder nog maagdelijke gebouwen. Je zou een kanon kunnen afvuren en het zou kilometers kunnen duren voor de kogel iemand raakt – zo leeg zijn de straten soms. Op een halfuur lopen van mijn huis zijn er gewoon onverharde wegen. Daar wonen mensen op erven, bezaaid met alle gebruikelijke verdachten uit de wereld van eclectisch, zelfs megalomaan afval: stopborden, glijbanen van speelplaatsen, overhellende bomen, opblaasbare voorwerpen. Uitbundige naaldbossen iets verderop, en de zee die dat alles begrenst.

Ik heb twee vrienden gemaakt: een Tsjechische jongen en een meisje uit Riga. We vinden de juiste cafés, de beste bioscoop, de goedkoopste koffie, de leukste buurten om te bewandelen. De Tsjech, Jonas, eet enkel toast met ei, drinkt liters *kvass*. Ik bewonder zijn soberheid. Zelf eet ik veel havermout, bereid in de waterkoker – de inductieplaat blijkt een overbodige luxe. In de koelkast: boter, ei, tomaat in blik, bloem, augurken, suiker, wortels (voor puree, veel lekkerder dan aardappel), citroenen, peterselie. Eigenlijk alles in de koelkast – een kakkerlakbestendig tupperwaremeubel, als je het goed bekijkt. Kou doet niks kwaad; ook dat ondervind je op een andere breedtegraad, dat -10 niet zoveel voorstelt als thuis de verwarming aanstaat. In de koffiemachine op de universiteit haal je voor één euro een kop bouillon. Dat, en de rondkachelende Lada's, de stalintoren, de antieke trammetjes, de hoeveelheid kaviaar op de markt, en de marktbezoekers bovendien. Dat ik dus echt in het buitenland ben. ■

‘Everyone has the right to live in a healthy environment and enjoy the natural environment and public space.’ Zo luidt Artikel 29 van de Georgische. Tijdens een studiereis ondervindt Mari Janssen dat de realiteit anders is.

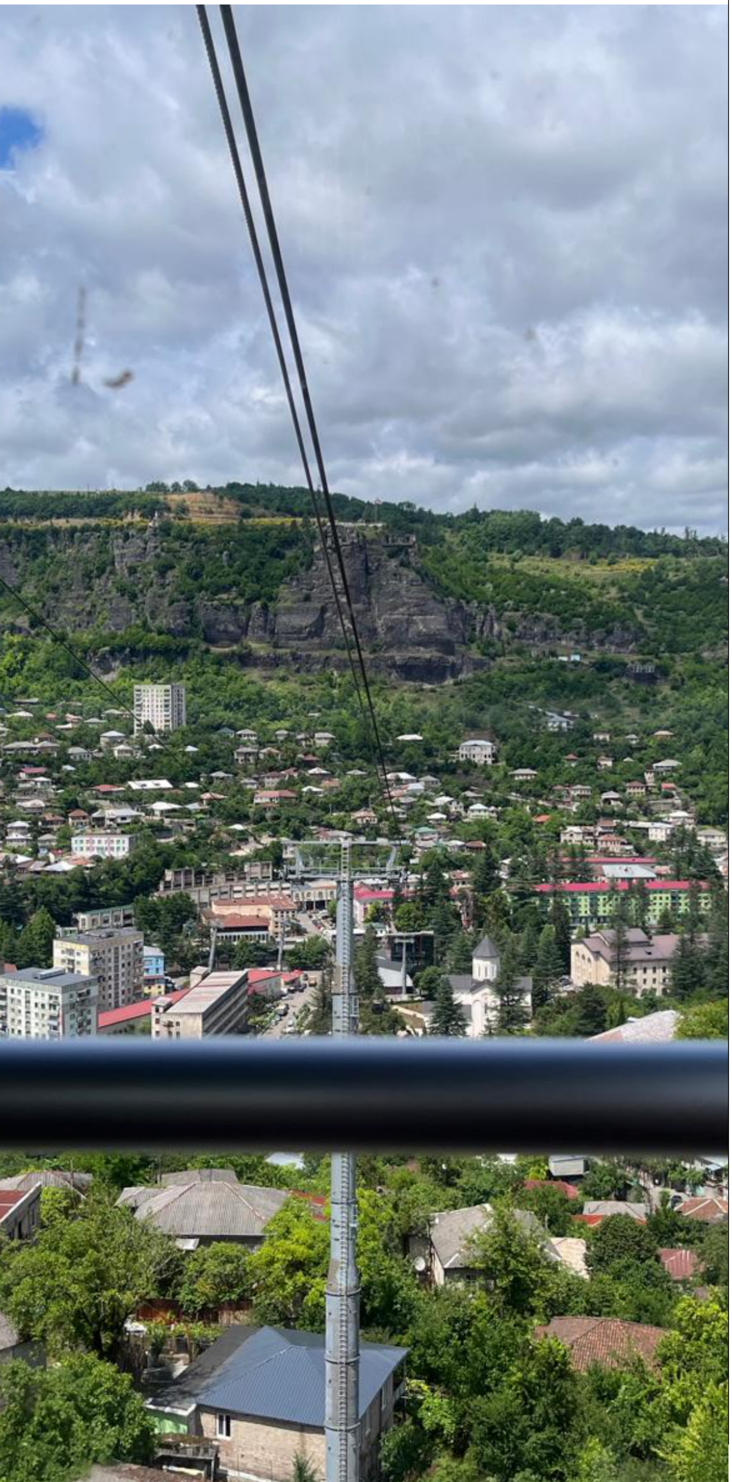

Reportage

De latente, maar hoopgevende strijd van Eco-Club voor milieubehoud in Tsjiatoera

De regen geeft Tsjiatoera een nog mistroostiger voorkomen op de vroege maandagochtend van 10 juni dan het stadje bij een eerste kennismaking al doet vermoeden. De *Bus Voyage* waarmee we het bergachtige landschap van de Zuidelijke Kaukasus doorkruisen zet ons bij het stadhuis uit. Het is juni en ik ben op *grand tour* in Georgië. Nee, niet de zeventiende-eeuwse variant, maar ik zal wel wereldwijzer en met curiosa – Armeense keramiek – terugkeren van deze door de universiteit georganiseerde groepsreis. We stappen minder enthousiast uit dan normaal; de onverwachte juniregen irriteert ons. Terwijl ik me verbaas over de pikzwarte kleur van de Kvirilarivier, ben ik me er op dat moment niet van bewust wat zich drie jaar en één maand eerder bij het stadhuis heeft afgespeeld en hoe dit verband houdt met de zwarte kleur van de Kvirila.

In mei 2021 braken er protesten uit in Tsjiatoera, de stad die, waar ik later achter zou komen, wereldwijd bekendstaat

Mari Janssen studeerde Russisch en geschiedenis aan de universiteit van Amsterdam. Op dit moment is ze haar onderzoeksmaster geschiedenis aan het afronden.

Beeld: Vincent van Ee

Beeld: Vincent van Ee

om haar rijke mangaanvoorraden. Inwoners van het nabijgelegen dorp Shukruti naaiden hun lippen op elkaar en gingen in hongerstaking om te protesteren tegen de vernietiging van de natuur die rechtstreeks veroorzaakt wordt door de mangaanmijnbouw. De demonstranten waren zowel mijnwerkers werkzaam bij Georgian Manganese Holding, het bedrijf dat een monopolie heeft op de mangaanwinningen in Georgië, als lokale bewoners van Tsjiatoera en de omliggende dorpen. Ze sloegen de handen ineen om zowel werk- als leefomstandigheden te verbeteren. De protesten werden gecoördineerd door Eco-Club Chiatura, de lokale NGO waarmee wij later die dag in gesprek gaan. De aanwezigheid van zowel mijnwerkers als de lokale bevolking getuigde van het intersectionele karakter van de protesten: niet alleen pleitten de demonstranten voor milieubescherming, ze kaartten ook de socio-economische problemen aan die hand in hand gaan met de verwoesting van het milieu door de mangaanwinningen. Het cadmium, een giftig metaal dat vrijkomt bij de mangaanwinningen, stroomt rechtstreeks de Kvirila in. De verontreiniging van het grondwater leidt tot grote gezondheidsproblemen onder zowel de menselijke als de niet-menselijke bewoners van Tsjiatoera.

Het hoofd van de visvereniging van Tsjiatoera Mikheil Imedadze, die het gesprek bijwoont dat we in de middag voeren met Eco-Club in hun kantoor in het hart van het middelgrote stadje, sombert dat er al jaren geen levende vis is aangetroffen in de ooit heldere Kvirila. Eco-Club stuurde in 2023 een watermonster van de Kvirila naar de staatsuniversiteit in Tbilisi, die vervolgens concludeerde dat ►

Inwoners van het nabijgelegen dorp naaiden hun lippen op elkaar en gingen in hongerstaking

▲ Een door verticaal mijnen verwoest landschap in Tsjiatoera

◄ De bebouwde omgeving van Tsjiatoera

Het voeren van geweldloze campagnes zet weinig zoden aan de dijk

de rivier ernstig vervuild is met een hoeveelheid mangaan die de toegestane concentratie maar liefst tweeënveertig keer overschrijdt.[1]

Eco-Club medeoprichter Giorgi Khakhishvili vertelt ons bij een desolaat landschap aan de rand van Tsjiatoera over Eco-Club en over het probleem van de verticale mijnbouw, een manier van mijnen die sinds 1960 in Tsjiatoera is geïmplementeerd waarbij gebruikt wordt gemaakt van open kuilen. Deze kuilen worden door Georgian Manganese opengelaten in plaats van gehercultiveerd, waardoor de bodem verloren gaat. Eminent bodemwetenschapper George Monbiot wijdde een hele studie aan het belang van de bodem voor al het leven op aarde. 'Soil is an ecosystem built by living beings from dead materials. On its biological relationships, the soil's health and fertility – and thereby the survival of most of the world's terrestrial life – depends,' zo legt hij uit in *Regenesis: Feeding the World without Devouring the Planet* (2022).

Zelfs de Georgische overheid erkent het belang van hercultivering van de bodem. De

[1] G. Mtivlishvili, 'Chiatura – Zone of a Disaster', Mtisambebi.ge (02-06-2023), geraadpleegd via: https://mtisambebi.ge/en/news/item/1341-chiatura-%E2%80%93-zone-of-a-disaster-journalist-investigation.

vergunningen die sinds 2019 zijn afgegeven, eisen dat er voor elke open kuil een gedetailleerd hercultiveringsplan wordt opgesteld. Georgian Manganese is echter al sinds 2006 in het bezit van een vergunning, dus is er geen wettelijke grond om hen verantwoordelijk te houden voor een dergelijk natuurherstel.

Deze verachtelijke bureaucratische strubbeling is emblematisch voor de positie die milieuorganisaties als Eco-Club 'genieten' in Georgië. Het voeren van geweldloze campagnes, in het geval van Eco-Club *flashmobs,* zet weinig zoden aan de dijk. Organisaties als Eco-Club worden politiek geïsoleerd omdat ze niet op financiële middelen of politieke vertegenwoordiging kunnen rekenen. Bovendien is het milieubewustzijn onder de Georgische samenleving erg laag, mede door het gebrek aan educatie, maar ook doordat andere problemen, zoals de voortdurende spanningen met Rusland, werkloosheid en sociale ongelijkheid, het politieke debat overstemmen.[2] Tegelijkertijd staan de milieuproblemen in Tsjiatoera in verband met grotere socio-economische problemen. De in ecologisch kwetsbare gebieden wonende Tsjiatoerianen beschikken namelijk niet over de middelen om hun rechten en belangen effectief te beschermen.

Bovendien heeft Georgian Manganese rond de zesduizend werknemers in dienst, wat inhoudt dat van bijna elke familie in Tsjiatoera minstens één lid voor het bedrijf werkt.[3] Die economische afhankelijkheid zorgt ervoor dat kritiek uiten op het bedrijf grote risico's met zich meebrengt. Nu de nauwe verwevenheid van de inwoners van Tsjiatoera met de natuurlijke omgeving steeds voelbaarder wordt door de almaar toenemende milieuproblematiek en daarmee gezondheidsrisico's, raakt de situatie steeds meer gepolitiseerd. De demonstratie in mei 2021 is hier een voorbeeld van, maar ons onbekender is het feit dat het milieuactivisme in wezen teruggaat tot de late jaren ▶

De milieuproblemen in Tsjiatoera staan in verband met grotere socio-economische problemen

[2] K. Vardosanidze & C. Kiss, Access to Environmental Justice in Georgia: Baseline Assessment (October 2023), United Nations Development Programme, geraadpleegd via: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-10/undp-georgia-environmental-justice-eng.pdf, 11.
[3] Mtivlishvili, 'Chiatura – Zone of a Disaster'.

Beeld: Vincent van Ee

Beeld: Vincent van Ee

tachtig in de Sovjet-Unie. De afhankelijkheid van de Sovjeteconomie van zware industrie, mijnbouw en kernenergie leidde regelmatig tot ecologische rampen van ongekende schaal. Vooral na de kernramp op 26 april 1986 in de buurt van de Oekraïense stad Tsjernobyl raakte ecologisch bewustzijn in zwang onder Sovjetburgers. De impact van de vrijgekomen straling, en vooral de manier waarop die impact door de Sovjetautoriteiten lange tijd in schaduwen werd gehuld, werkte als een ware katalysator voor milieubewustzijn in de regio. Het welzijn van de mens en zijn relatie met de leefbaarheid van de Aarde eisten ineens alle aandacht op.

Waar ik de natuurlijke wereld vooral beschouw als een achtergrond waartegen mijn leven zich afspeelt, drong na 26 april 1986 de besmette natuur letterlijk het lichaam van de Oekraïense en Belarussische Sovjetburgers binnen. Deze situatie weerklinkt met die in Tsjiatoera, waar de Tsjiatoerianen eveneens geconfronteerd worden met een natuurramp, in de vorm van vervuilde lucht en water dat hun lichaam binnendringt. In 1987, minder dan een jaar na de kernramp, werd de Oekraïense milieubeweging Zelenyi Svit (‘Groene Wereld’) opgericht. Onder Zelenyj Svit werd milieuactivisme een vorm van politiek activisme in Oekraïne, omdat het verband hield met een verlangen naar meer politieke transparantie en onafhankelijkheid. De Franse historicus Adrien Nonjon beschreef deze beweging als *eco-nationalisme*, aangezien het de eerste oppositiebeweging werd in heel de Sovjet-Unie die de gecentraliseerde macht van Moskou ter verantwoording riep.[4] Eco-Club bekritiseert Georgian Manganese die, terwijl ze een fortuin verdienen aan de mangaanwinning, onomkeerbare schade toebrengt aan het milieu en de gezondheid van de Tsjiatoerianen.

Verwonderd neem ik de grote betrokkenheid van verschillende lagen in de samenleving die wij

> De afhankelijkheid van de Sovjeteconomie leidde regelmatig tot ecologische rampen van ongekende schaal

[4] A. Nonjon, ‘The new path of Ukrainian eco-nationalism’, Forum for Ukrainian Studies (09-04-2020), geraadpleegd via: https://ukrainian-studies.ca/2020/04/09/the-new-path-of-ukrainian-eco-nationalism/.

Kleine stappen in de goede richting lijken onze aandacht niet te verdienen

ontmoetten op 10 juni in me op: de vijftienjarigen van Youth Center Chiatura die ons inspireerden met hun bevlogenheid, de voormalig hartchirurg die zich nu inzet voor milieubehoud en de religieuze gemeenschap die ons hartelijk verwelkomde in de nog in de steigers-staande Katskhikerk.

Ondanks het nationale karakter van milieubewegingen als Zelenyi Svit had hun wens om meer politieke transparantie eind jaren tachtig wel degelijk invloed op de Sovjetpolitiek. In 1989 schreef Michail Gorbatsjov de eerste semi-democratische verkiezingen uit voor het Congres van Volksafgevaardigden. Milieukwesties en de impact hiervan op de leefbaarheid van Sovjetburgers waren een van de meest besproken onderwerpen van dit congres.[5] Een jaar later bracht Gorbatsjov dit onderwerp op 15 juni opnieuw te berde op het Wereldforum voor Milieu en Ontwikkeling in Moskou. Zo gaf hij in zijn toespraak toe dat de Sovjet-Unie inderdaad een laatkomer was in 'het realiseren van de volledige en vitale betekenis van ecologische problematiek'. Gorbatsjov realiseerde zich, mede door de bezorgde geluiden op het congres in 1989, dat 'de mens deel uitmaakt van de biosfeer (...) het recht op een gezond milieu is een mensenrecht.'[6] Deze toespraak ontspringt uit een politiek-culturele context waarin Gorbatsjovs hervormingspolitiek, *glasnost* en *perestrojka*, al sinds het begin van de jaren tachtig het Sovjetbestaan opnieuw kleur gaf. Met *glasnost*, openheid, probeerden de Sovjets het vertrouwen te herstellen dat verloren was gegaan vanwege hun vergeefse pogingen om het nieuws over de ecologische schade van Tsjernobyl in te dammen. In hedendaags Georgië vormt dit gebrek aan openheid en onderzoek naar ecologische problematiek eveneens een groot probleem. In het artikel 'Strategic Environmental Ignorance and Ecological Crises in Georgia' uit 2022 stelt Giorgi Tsintsadze dat lokale milieubewegingen in Georgië voor een groot deel ontstaan als reactie op de afwezigheid of ontoereikendheid van informatie over de staat van het milieu.[7] De overeenkomst met Zeleniy Svit, wier belangrijkste doel politieke transparantie over Tsjernobyl was, is duidelijk.

Maar wanneer de leden van Eco-Club hun hoop voor de toekomst met ons delen, weet ik niet op eenzelfde enthousiaste toon te antwoorden. Ik wijt deze weinig hoopvolle houding aan het Nederlandse pragmatisme dat ik vaker opmerk wanneer ik zogenaamd moegestreden Nederlanders over de staat van de wereld hoor praten. Kleine stappen in de goede richting lijken onze aandacht niet te verdienen en verzanden in een overstemmend gevoel van machteloosheid. Het benoemen van deze machteloosheid lijkt voor veel Nederlanders als een soort aflaat te werken, als een excuus om niet te handelen. Het idee dat als de regeerders ons niet gunstig gestemd zijn, de alternatieve weg afgesloten is en ons niets anders rest dan ons te conformeren – al dan niet met uitgesproken aversie – aan een nieuwe realiteit.

In de bus vroeg ik Lizi Tsartsidze, de vijftienjarige van Youth Center Chiatura die ons door de middag heen tolkte, naar haar plannen na de middelbare school. 'Studeren in Tbilisi', vertelde ze met opgewekte stem, 'en terugkeren naar Tsjiatoera om mijn kennis in te zetten voor een beter leven voor alle Tsjiatoerianen'. Haar antwoord confronteerde mij met mijn soms aflatende engagement dat overstemd wordt door een comfortabel individualisme. Ik besloot echter niet volledig te vervallen in zelfkritiek, maar me te laten inspireren door haar inspanningen en hoop bij mijn eigen streven om de wereld, zij het met kleine stappen, te verbeteren. ■

[5] M. Arndt, 'Environmentalism or Sausages? Politicizing the Environment in the Late Soviet Union', European history quarterly 52.3 (2022)
[6] Ibidem.
[7] G. Tsintsadze, 'Strategic Environmental Ignorance and Ecological Crises in Georgia', Heinrich Böll Stiftung Tbilisi (25-11-2022), geraadpleegd via: https://ge.boell.org/en/2022/11/21/sadguri-ruka-monatsemebi-ekologiuri-artsodnis-politikidan-garemosdatsvit-krizisebamde.

uit
wis
sel
лing

Zoiets

Koen Idema studeert Bosnisch/Kroatisch/Servisch aan de Universiteit van Amsterdam. De eerste helft van 2025 was hij op uitwisseling in Belgrado.

Het is vast weinig opwindend te lezen over de bureaucratische beslommeringen die deze Hollandse student in Servië plagen. Schrijver dezes had drie Slovo's kunnen vullen met verhandelingen over het scheef geprinte visum dat in maart – ruim vier maanden na de aanvraag – keurig op de Servische ambassade in Boedapest werd ingeplakt. Ik had evengoed kunnen schrijven over de hier almaar te-

Beelden: Koen Idema

rugkerende vraag waarom ik nou (in vredesnaam) Servisch studeer, ergens halverwege een levensverhaal gesteld door een Belgradose op leeftijd naast me op een bankje in het park, door een bibliothecaris, verdekt opgesteld achter zijn sigarettenrookdoorlatende schuifraampje, of door een willekeurige taxichauffeur in het holst van de nacht, volgend op die andere terugkerende vraag: of ik de heldendichten van Njegoš al ken?

Niets van dat alles, maar de lezer verlangt toch vast een aantal indrukken van de stad. Belgrado is een stad die in een middag te bewandelen valt; waar het bezoek na drie dagen alles wel heeft gezien; waar je, ook om halftien, als de zon al lang onder is, in de boekhandels nog allervriendelijkst wordt geholpen door een man of vier; wier rode trams je met hun geratel in slaap wiegen; waar het me twee weken kostte om een bestekmuntje te bemachtigen teneinde in de universiteitskantine te kunnen eten; waar de salade in diezelfde kantine altijd, *altijd*, bestaat uit wittekool met azijn; waar de kroonluchter in het lokaal haar licht over ons laat schijnen middels zes verschillende hallogeenpeertjes; wier *ćevapi* goed mee kunnen komen met hun Sarajeefse broertjes; wier metro nooit wordt aangelegd; waar in de etalage prijkt: ‘artikelen in de etalage niet te koop’, keurig op A4; waar sowieso overal de drang bestaat de tweetalige aanwijzingen in de openbare ruimte nog maar eens te verduidelijken met een A4 waarop exact dezelfde tekst is afgedrukt; waaraan Bazel zijn trams verkocht zonder de moeite te nemen de kaartjes van het *Liniennetz der Straßenbahn* te verwijderen; wier inwoners oneindig gastvrij en geïnteresseerd zijn; waar Götz en Meyer hun slachtoffers in een busje vergasten; wier straten niet meer dezelfde namen hebben als veertig jaar terug; waar Andrić op het terras van Hotel Moskva zat, en Petrov en Ujević; wier orgels ik blijf zoeken; wier wijken zijn gesloopt, evenals trein- en busstation en waar nu Belgrade Tower boven de daken uitsteekt, die met ledreclame voorschrijft welke ▶ dag

te vieren, wanneer het feest is, wanneer rouw; wier doorgaande boulevard al maanden onbegaanbaar is doordat de president en zijn gevolg hun achterban in tenten op de rijbanen hebben geplaatst; waar Krleža taaie biefstuk voorgezet werd; die tot nadenken stemt; die vervetting brengt; die laat zien hoe wrang het is om de Balkan als spiegel te zien en tegelijkertijd alles wat haar verlicht lijkt te weerkaatsen; waar de vergane glorie beklemt; waar de Geest woelt op de bodem van de droom, zich lavend aan het bruine Donauzand; wier troleybussen de reizigers met aandacht de wegmarkeringen laat volgen, gewoon zo, dwars door de vloer heen; waar ‘dood aan het Navopact’ op de muren is gekalkt; waar ik kinderlijk verrast ben wanneer de kantine een toetje serveert; waar het leven buiten is, met koffie of Cockta op een terras; waar de koekjes van Kraš toch nog altijd lekkerder zijn dan die van Štark; wier merels in maart aan september doen denken.

Zoiets is Belgrado. ■

‘Bloed jullie

Reportage

Al maanden vinden er protesten plaats in Servië. Studenten bezetten hun faculteiten en er vindt geen onderwijs plaats. Geregeld gaan burgers de straat op om zich uit te spreken tegen de corruptie in het land. Hoe staat het er voor met de protesten? *Koen Idema* doet verslag en studenten in Belgrado bieden een inkijkje in de bezettingen.

aan e handen'

Een half jaar protest in Servië

De Servische studentenstrijd lijkt er een van de lange adem. Ten tijde van schrijven (mei 2025) zijn de demonstraties ruim zes maanden aan de gang. De afgelopen jaren vonden er vaker protesten plaats in Servië, maar niet eerder op deze schaal. De regering lijkt zich weinig van de demonstraties aan te trekken. President Aleksandar Vučić spreekt zich geregeld kritisch uit over de demonstraties en blokkades. De studenten zouden beter 'geld kunnen verdienen en wat voor hun land betekenen' in plaats van een poging te doen om de regering omver te werpen.[1] Wat proberen de studenten precies te bereiken en hoe verhoudt het huidige protest zich tot de voorgaande demonstraties? Zal er dit keer iets veranderen in Servië? En welke invloed hebben de protesten op de relatie van het land met de Europese Unie?

Om inzicht te krijgen in deze thema's sprak ik met drs. Natasja Nikolić-Branković. Nikolić-Branković is politicoloog, onderzoeker en docent Europese Zaken voor diverse instellingen in Nederland. Daarnaast zet zij zich in als internationaal verkiezingswaarnemer voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Haar onderzoeksinteresses liggen op het vlak van geopolitiek en het Europese buitenlandbeleid, met name in relatie tot de Westelijke Balkan.

Nikolić-Branković benadrukt dat het huidige protest niet uit de lucht komt vallen. De afgelopen jaren vonden er meerdere protesten plaats in Servië. In 2021 spraken actiegroepen zich uit tegen de vervuilende lithiummijnbouw in het land en in 2023 ging men onder het motto 'Servië tegen geweld' de straat op naar aanleiding van een dodelijke schietpartij op een basisschool in Belgrado. 'De jongeren willen in hun eigen land wonen en daar ook blijven, in een land waar de luchtkwaliteit schoon is en dat vrij en veilig is,' stelt Nikolić-Branković. Het huidige verzet is een poging van de jongere generatie om verandering te stand te brengen. Een groot deel van de bevolking steunt de studenten in hun strijd. 'Dat is tegelijkertijd tegenstrijdig,' vervolgt ze. 'Aan de ene kant ziet een deel van de bevolking de voordelen in van de protesten, maar bij de laatste verkiezing in 2023 zie je dat de partij van Vučić (Srpska napredna stranka, 'Servische Progressieve Partij' (SNS), *red.*) de verkie-

[1] B. Stojanović, 'Od "Stranih plaćenika" do "Obojene revolucije": Kako vlast i tabloidi napadaju studentske proteste', Insajder (01-02-2025), geraadpleegd via: https://www.insajder.net/teme/od-stranih-placenika-do-obojene-revolucije-kako-vlast-i-tabloidi-napadaju-studentske-proteste.

Koen Idema studeert Bosnisch/Kroatisch/Servisch aan de Universiteit van Amsterdam.

'Het betreft hier een radicaal vreedzame manier van protesteren'

Natasja Nikolić-Branković, politicoloog

Beeld: Koen Idema

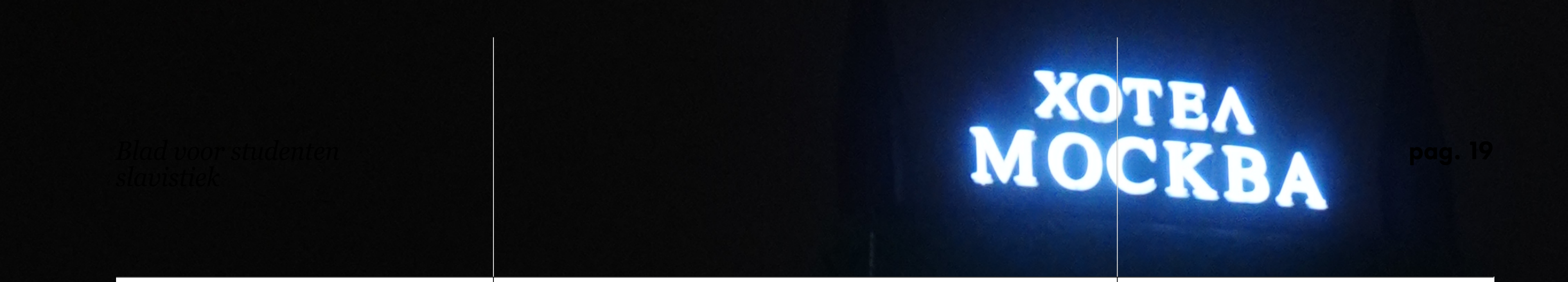

zingen met een ruime voorsprong won, waardoor ze weer haar meerderheid in het parlement terugkreeg. Vučić heeft een groot electoraat, met name op het platteland en onder de oudere bevolking. En daarnaast is er geen echt alternatief. De oppositie probeerde zich in aanloop naar de verkiezingen van 2023 te organiseren, maar is onvoldoende georganiseerd om voor echte verandering in de politiek of de samenleving te zorgen.'

Apolitiek

De huidige protesten zijn opvallend apolitiek. De studenten laten zich kritisch uit over de regeringspartijen, maar spreken niet hun steun uit voor één specifieke oppositiepartij. Hoewel de regering de demonstraties geregeld bagatelliseert, kan zij door het gebrek aan een centrale leiding van de demonstraties geen specifieke personen verantwoordelijk houden voor de protestacties. Ook Nikolić-Branković ziet hierin het sterke punt van de demonstraties: 'De studenten willen in feite niet de dialoog aangaan met de politieke machthebbers in het land, of dat nu de oppositie betreft of de SNS. Daarin schuilt de kracht van deze protesten. Wanneer je je op deze manier organiseert, is het veel complexer voor de overheid om daarop in te spelen. Het betreft hier een radicaal vreedzame manier van protesteren. De studenten eisen dat de regering verantwoordelijkheid neemt voor datgene waar ze verantwoordelijk voor is, maar maken geen gebruik van geweld.'

Dat maakt het tegelijkertijd lastig om in te schatten hoe de situatie zich zal ontwikkelen. 'De vraag is in hoeverre en hoelang deze studentenbeweging de huidige situatie kan volhouden. De regering doet wat kleine concessies, maar er wordt wel gezegd dat dat louter voor de bühne is. Met Pasen is er een nieuw kabinet aangesteld, maar van de dertig ministers blijken er slechts acht nieuwe namen te zijn. Het twijfelachtig in hoeverre het hier een serieuze poging tot verandering betreft.'

Verschil

De huidige demonstraties verschillen duidelijk van de vorige protesten. 'Naast het apolitieke karakter is er nu ook breed gedragen steun van de Servische bevolking, zowel in Servië als daarbuiten,' stelt Nikolić-Branković. 'In Neder- ►

◄ **In aanloop naar het massale protest op 15 maart 2025 worden grote groepen studenten uit heel Servië verwelkomd in Belgrado**

Beeld aangeleverd

► **Natasja Nikolić-Branković is politicoloog, onderzoeker en docent Europese Zaken voor diverse instellingen in Nederland. Daarnaast zet zij zich in als verkiezingswaarnemer voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken**

> 'De regering doet wel wat kleine concessies, maar er wordt wel gezegd dat dat louter voor de bühne is'

Natasja Nikolić-Branković, politicoloog

Studentenprotesten in Belgrado: hoe zat het ook alweer?

Op 1 november 2024 stort in Novi Sad, de tweede stad van Servië, de luifel van het treinstation in. Vijftien personen komen direct om het leven; een zestiende slachtoffer overlijdt in het voorjaar van 2025 aan zijn verwondingen. Een jaar eerder was het station nog feestelijk heropend na een jarenlange renovatie. Chinese bedrijven investeren de afgelopen jaren op grote schaal in het Servische spoornetwerk. Novi Sad moet als tussenstop gaan fungeren op de in aanbouw zijnde hogesnelheidslijn tussen Belgrado en Boedapest.

In de eerste week na het ongeluk gaan mensen in Novi Sad de straat op. In stille tochten herdenken zij de slachtoffers. Al gauw nemen de bijeenkomsten de vorm aan van protesten. Demonstranten blokkeren elke dag om 11.52 uur, het tijdstip van het tragische ongeluk, vijftien minuten lang kruispunten in verschillende Servische steden. Men uit zijn onvrede over de onverschilligheid en corruptie

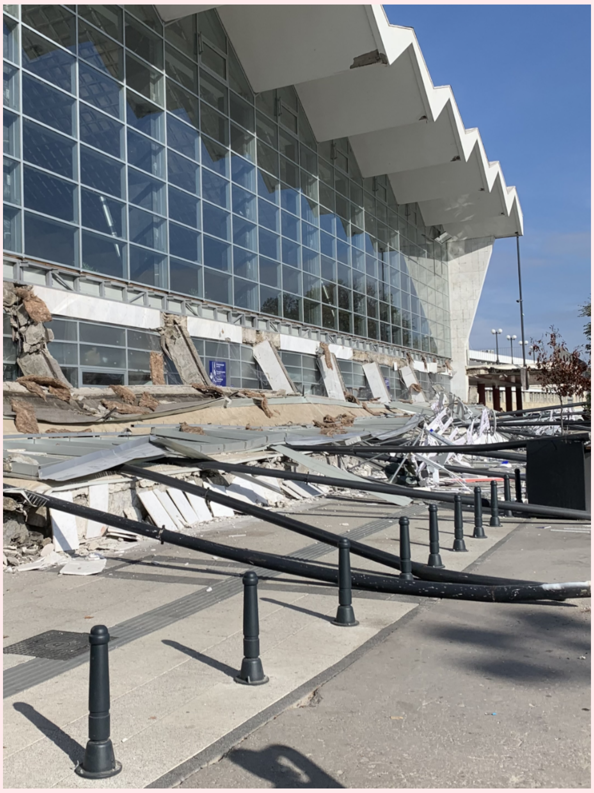

Beeld: Mishyac via Wikimedia Commons

◀ Het stationsgebouw in Novi Sad na de ineenstorting van de luifel, 2 november 2024

van de autoriteiten en eisen een onafhankelijk onderzoek naar de toedracht van het ongeval.

Eind november worden studenten en onderwijzend personeel van de Faculteit van Theaterwetenschap in Novi Sad bij een herdenking aangevallen door een georganiseerde groep, waarschijnlijk verbonden aan de Servische Progressieve Partij (Srpska napredna stranka, SNS) die de belangrijkste rol vervult binnen de regering.[i] Als reactie op de aanvallen besluiten de studenten hun faculteitsgebouw te bezetten. Spoedig volgen andere faculteiten in Novi Sad en Belgrado.

In heel Servië vindt ten tijde van schrijven (mei 2025) nog altijd geen onderwijs plaats. Het onderwijzend personeel staakt uit solidariteit met de studenten en ook veel middelbare worden bezet. Grote delen van de bevolking steunen de demonstrerende studenten. Zo genieten ze de steun van verschillende vakbonden, boeren, rechters en veteranen, maar ook prominente acteurs, schrijvers en kunstenaars. Op 15 maart gaan mensen in Belgrado massaal de straat op om zich uit te spreken tegen het regeringsbeleid. Het blijkt de grootste demonstratie in de geschiedenis van het land.[ii] De studenten eisen niet alleen inzage in de documentatie omtrent de renovatie van het treinstation. Ze verlangen ook opheldering van de regering over de aanvallen op de vreedzame demonstranten in Novi Sad en het ontslag van de partijfunctionarissen die daarbij betrokken waren. Bovendien eisen ze de vrijlating van activisten die bij de protesten gearresteerd zijn en een verhoging van de onderwijsbegroting. Dit voorjaar wordt ook enkele weken lang het hoofdkantoor van de Servische nationale omroep RTS bezet. De demonstrerende studenten maken zich hard voor transparantere en eerlijkere verslaggeving. In mei maken de studenten bekend ook vervroegde parlementsverkiezingen te eisen.

[i] T. Milovanović, 'Identifikovani nasilnici koji su napadali studente i novinare ispred FDU: Među njima Milija Koldžić i ostali aktivisti i funkcioneri SNS', Nova.rs (18-12-2024), geraadpleegd via: https://nova.rs/vesti/hronika/identifikovani-nasilnici-koji-su-napadali-studente-i-novinare-ispred-fdu-medju-nima-milija-koldzic-i-ostali-aktivisti-i-funkcioneri-sns/.
[ii] G. De Launey, 'Serbia's largest-ever rally sees 325,000 protest against government', BBC (16-03-2025), geraadpleegd via: https://www.bbc.com/news/articles/cx2g8v32q30o.

land en andere Europese lidstaten zijn er steunbetuigingen en zamelen mensen geld in. Dat is nu echt anders dan bij de protesten naar aanleiding van de dodelijke schietpartij.'

De blokkades blijven niet beperkt tot de universiteit. Nikolić-Branković: 'Er is nu ook steun van docenten op basisscholen en middelbare scholen. Zij staken, maar daar is ook veel kritiek op. Het beeld ontstaat namelijk dat alle kinderen die wel naar school willen meteen als pro-regering worden bestempeld. De realiteit is echter niet zo zwart-wit. We hebben het hier over kinderen van veertien of vijftien jaar die worden geconfronteerd een kant te kiezen en indirect de strijd te voeren. Dat vind ik een zorgwekkende ontwikkeling, omdat het een teken is dat men niet meer in discussie kan gaan. De gevolgen van de stakingen zijn niet gering; deze scholieren zijn door de huidige situatie bijna een heel jaar aan onderwijs kwijt. Het is daarbij maar de vraag hoe bevorderlijk deze situatie is. Er ontstaat namelijk een tweestrijd. Er zijn immers ook mensen die zich helemaal niet willen mengen in de discussie, maar die dus niet in het zwart-witte beeld van de politiek passen.'

Europa en de economie

De reactie van de regering op de protesten roept vragen op over de mogelijke toetreding van Servië tot de Europese Unie, nog altijd een van de belangrijkste agendapunten binnen het officiële regeringsbeleid. Eerder dit voorjaar liet de Europese commissaris voor Uitbreiding, Marta Kos, weten dat de eisen die de EU stelt ►

Beeld: Emilija Knježević via Wikimedia Commons

▲ **In 2023 gingen burgers onder het motto 'Servië tegen geweld' de straat op naar aanleiding van een dodelijke schietpartij op een basisschool**

'In Servië werd er juist een verbetering geconstateerd op het gebied van corruptie'

Natasja Nikolić-Branković, politicoloog

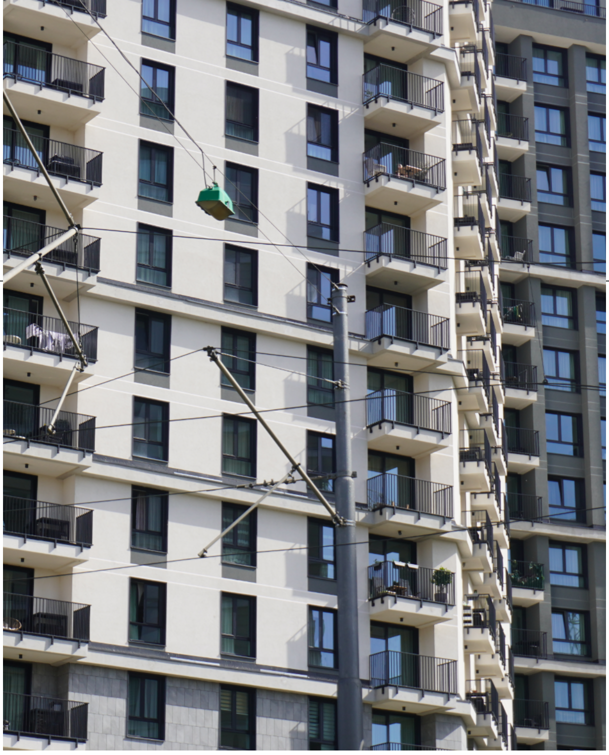

Beelden: Koen Idema

‘Het is een van de Balkanlanden waarmee het sinds de coronapandemie nog steeds positief gaat’

Natasja Nikolić-Branković, politicoloog

aan Servië in het kader van de toetreding tot de unie gelijk zijn aan die van de demonstrerende studenten.[2] Hoe beïnvloedt de huidige situatie het toetredingsproces?

Nikolić-Branković stelt dat de Servische regering weldegelijk stappen zet. ‘In het rapport dat eind vorig jaar werd uitgebracht door de Commissie wordt aangegeven dat corruptie een van de grootste obstakels is voor de toetreding van de staten op de westelijke Balkan. Het interessante is dat er in Servië juist een verbetering werd geconstateerd op het gebied van corruptie in vergelijking met voorgaande jaren. In 2024 is er ook een strategisch partnerschap met betrekking tot de lithiummijnen gesloten. Als onderdeel daarvan is toen afgesproken dat het van belang is om vooruitgang te boeken op dat specifieke gebied van corruptie. Vervolgens is er door de Servische overheid dan ook een anti-corruptiestrategie ontwikkeld, maar het actieplan is nog niet geïmplementeerd.’

Het is echter maar de vraag hoe lang de Servische regering die strategie kan volhouden. Verschillende economische aspecten spelen een rol bij het beleid. De Europese Unie is de grootste investeerder in de Servische economie, maar tegelijkertijd investeren ook landen als China, Turkije en Rusland. Nikolić-Branković stelt dat het hier een onderdeel is van de Servische strategie betreft. ‘Het hele buitenlandbeleid is gebaseerd op de zogeheten vierpilarenstrategie, waarbij de belangrijkste partner van Servië de EU is. Daarnaast worden er bilaterale banden onderhouden met Rusland, China en Amerika.’

Het beleid is een indirecte reactie op de economische tegenspoed waar het land sinds het uiteenvallen van Joegoslavië in de jaren negentig mee te kampen heeft. Lange tijd was Servië als gevolg van economische sancties afgesloten van de internationale gemeenschap. Het huidige

► Nieuwbouw in het centrum Belgrado. Het centrale trein- en busstation moesten wijken om plaats te maken voor hoogbouw en winkelcentra.

[2] R. Jozwiak, ‘Marta Kos: Studenti od vlasti u Srbiji traže što i EU; bez saglasnosti o sankcijama Dodiku’, Radio Slobodna Evropa (28-04-2025), geraadpleegd via: vhttps://vreme.com/vesti/marta-kos-zahtevi-studenata-su-i-zahtevi-brisela/

beleid werpt daarentegen zijn vruchten af. Nikolić-Branković: ‘Het land bloeit op economisch vlak. Het is een van de Balkanlanden waarmee het sinds de coronapandemie nog steeds positief gaat. Als je vergelijkt hoe het er een aantal jaar geleden uitzag en hoe het er nu uitziet: alles is uitgebouwd, er zijn zoveel nieuwe gebouwen en infrastructuurprojecten. Er wordt heel veel in het land geïnvesteerd.’

‘Tegelijkertijd zie je dat er een opening is gemaakt naar andere landen buiten de EU. Het is immers minder complex voor China om overeenkomsten te sluiten met Servië omdat het land nog geen officieel lid is van de Europese Unie. Men hoeft zich daarom nog niet zo strikt te houden aan de kwaliteitseisen en andere voorwaarden die de EU stelt. Onder de Servische bevolking leeft echter het idee dat het merendeel van de buitenlandse hulp afkomstig is uit China. Het is namelijk zichtbaar dat China enorm investeert in het land, terwijl dat volgens de statistieken niet het geval is. De meeste buitenlandse hulp komt van de Europese Unie. Uit onderzoek van de Eurobarometer blijkt dat het percentage van de Serviërs dat positief staat tegenover de Europese toetreding daalt. Er treedt dus een verschil op tussen wat mensen denken en de realiteit. Wat dat betreft zal ook de beeldvorming vanuit de Europese Unie versterkt moeten worden in Servië.’

> ‘Het zal voor Vučić alleen maar moeilijker worden om zijn opstelling vol te houden’
>
> **Natasja Nikolić-Branković, politicoloog**

Lange adem

Duidelijk is in ieder geval dat het verloop van de protesten zowel afhangt van de opstelling van de studenten als het regeringsbeleid, beaamt ook Nikolić-Branković: ‘Het is nog echt de vraag hoelang de regering dit kan volhouden. Ze moet immers denken aan de buitenlandse politiek, maar wordt nu ook geconfronteerd met de binnenlandse politieke situatie. Het zal voor Vučić alleen maar moeilijker worden om zijn opstelling vol te houden.’

De regering lijkt zich niet veel van de demonstraties aan te trekken. Weliswaar is er een nieuw kabinet aangesteld en is de onderwijsbegroting verruimd, maar nog altijd uit de president geregeld zijn kritiek op de studenten. Nikolić-Branković stelt dat dit een strijd van de lange adem is. ‘De vraag is hier eigenlijk: hoe lang houden zowel de regering als de studentenbeweging dit vol? Dat kan niemand inschatten. Dat heeft te maken met de vasthoudendheid van de studenten. De studenten hebben het over *Pumpaj!* (‘Pompen!’), waaruit blijkt dat ze een duidelijke boodschap willen uitdragen: “We hebben energie, we willen door, we houden niet op voordat dit lukt.”’ ■

Cultuur als politiek

Daar de protestacties veelal via Instagram aangekondigd worden, speelt ook een groot deel van de protestcultuur zich af via de sociale media. *Memes* maken dan ook een groot onderdeel uit van de protestcultuur. (Foutieve) uitspraken van SNS-politici, motto’s (‘jullie hebben bloed aan je handen’) en andere opvallende zaken worden in rap tempo gedeeld. Een voorbeeld hiervan is het woord *ćaci* dat al gauw een scheldnaam voor de aanhangers van Vučić werd nadat een sympathisant van het regime een school in Novi Sad had beklad met de tekst ‘Scholieren naar school’. Hierbij schreef hij de cyrillische letter ‘ђ’ in het woord *ђаци* (*đaći*, ‘scholieren’) abusievelijk als ‘ћ’ waardoor het woord *ћаци* (*ćaci*) ontstond.

Hoe steken de protesten in Servië in elkaar? Hoe gaan de studenten te werk? En waarvoor strijden zij precies? Een drietal studenten uit Belgrado geeft antwoord op vragen van de redactie en biedt zo een inkijkje in de bezettingen.

Blokkade in Belgrado

Ana Đurović (27)
masterstudent Film- en televisieregie, Faculteit der Theaterwetenschap, Universiteit der Kunsten Belgrado

Hoe ben je betrokken geraakt bij de protesten?
'De blokkades begonnen op mijn faculteit toen hooligans onze collega's aanvielen tijdens het houden van vijftien minuten stilte na de ineenstorting van de luifel in Novi Sad. We besloten een bijeenkomst voor alle studenten te organiseren. We besloten dat we dat niet langer dulden. We kondigden een blokkade af, schreven de eerste eisen en verdeelden ons in werkgroepen. Ik heb me meteen aangemeld voor een werkgroep en ben sindsdien actief.'

Wat is jouw kijk op de blokkades?
'Ik denk dat de blokkades de grootste sociale beweging in ons land in lange tijd hebben veroorzaakt. Mensen begonnen het heft in eigen handen te nemen en werden politiek actief. Ik denk dat de huidige generatie studenten en middelbare scholieren, die ook lange tijd in de blokkade zaten en zich organiseerden in plenums, hier veel politieker uit zullen komen en bereid zullen zijn om te strijden en actief te zijn.

Ik denk dat andere lagen van de samenleving ook in opstand zijn gekomen, sommigen door stakingen, anderen door zich te organiseren in plenums en vergaderingen. We leerden allemaal zelforganisatie, we ontwikkelden mechanismen en manieren om in de toekomst op problemen te reageren.'

Hoe verschilt het huidige protest volgens jou van de vorige protesten in Servië?
'Het verschil is dat deze protesten en blokkades georganiseerd worden volgens de principes van directe democratie – er zijn geen leiders, iedereen wordt uitgenodigd om als gelijken deel te nemen en zoveel mogelijk actief te zijn. De protesten worden niet geleid door partijen of ngo's, maar door zelforganiserende studenten en burgers die zich bij hen aansluiten. We hebben geen

leider, niemand onderscheidt zich. Op die manier zijn we allemaal beschermd.'

Hoe raakt de blokkade jou persoonlijk?
'Het protest raakt mij persoonlijk doordat het me dwingt zeer politiek betrokken te zijn, om de dingen constant te volgen. Ze hebben me de hoop gegeven dat zelforganisatie op grote schaal mogelijk is en dat het veranderingen teweegbrengt, wat me erg heeft "geradicaliseerd".

Aan de andere kant is alles behoorlijk uitputtend. We zijn niet meer erg betrokken bij onze academische carrière. Maar we zijn een filmacademie, dus we zijn behoorlijk betrokken wat betreft de media: we maken films die uitsluitend gaan over actuele onderwerpen die verband houden met de protesten. Maar niemand zet zijn handtekening eronder – onze handtekening zetten we alleen als collectief.'

Hoe denk je dat het protest en de blokkades zich zullen ontwikkelen?
'Het protest is altijd onzeker en veranderlijk! Het is moeilijk om zelfs maar een paar dagen van tevoren te voorspellen wat er gaat gebeuren. Voorlopig wordt de ▶

Beelden: Ana Đurović

Beelden: Katarina Kerteši

Katarina Kerteši (21)
bachelorstudent Nederlandse taal- en letterkunde, Filologische Faculteit, Universiteit van Belgrado

aankondiging van buitengewone parlementsverkiezingen verwacht.'

Welke boodschap heb je voor de studenten in Amsterdam?
'In de buitenlandse media wordt vaak alleen gesproken over massaprotesten, maar zelden over het feit dat de faculteiten daadwerkelijk geblokkeerd zijn. Zo zijn al zes maanden alle faculteiten in Servië (meer dan tachtig) volledig geblokkeerd, vinden er geen colleges plaats en wonen de studenten grotendeels op de faculteiten.

Er wordt ook weinig gesproken over de plenums die we organiseren. Ik roep onze medestudenten in Nederland op om zich ook te organiseren in plenaire vergaderingen en zo de actuele problemen op hun faculteit aan te kaarten!' ■

'We willen het systeem veranderen, maar dat kan niet zonder strijd tegen het huidige regime'

Katarina Kerteši

Hoe ben je betrokken geraakt bij de protesten?
Ik herinner me hoe ik op maandag 2 december vorig jaar aan het eerste plenum deelnam, toen de blokkade van onze faculteit begon. De grootste collegezaal van mijn faculteit (de grootste in Servië) zat helemaal vol. We bespraken de reden van de blokkade en betuigden onze solidairiteit met onze medestudenten van de Fakultet dramskih umetnosti (Faculteit voor Theaterwetenschap) die als eersten begonnen met de blokkade van een faculteitsgebouw.

Wat is jouw kijk op de blokkades?
De blokkade van de universiteit vind ik heel belangrijk omdat we zo een offer brengen om het volk in opstand te brengen. Het instorten van de luifel van het treinstation in Novi Sad in november vorig jaar en de daarop volgende aanvallen (door hooligans, mogelijk gelieerd aan de regeringspartij SNS,

red.) op demonstrerende studenten voor het gebouw van de Faculteit voor Theaterwetenshap in diezelfde stad waren de laatste druppel. Mensen konden de corruptie en de belediging van hun intelligentie niet langer tolereren. Iedereen had onder die luifel kunnen staan toen ze instortte. Daarom sta ik met volle overtuiging achter de stem van het volk en doe ik mijn best om vol te houden, ondanks de kritiek van de regering op de blokkades.

Hoe verschilt het huidige protest volgens jou van de vorige protesten in Servië?
Het verschil tussen dit grote protest en de eerdere protesten in Servië is dat we dit keer al onze krachten inspannen voor het protest. We willen het systeem in ons land veranderen, maar dat kan niet zonder strijd tegen het huidige regime en de overheid. Het heeft ons de nodige tijd gekost om dat in te zien.

Hoe raakt de blokkade jou persoonlijk?
De blokkade was voor mij persoonlijk een grote uitdaging. Ik heb veel geleerd over mezelf, maar ook over hoe de universiteit is georganiseerd. Mijn academische carrière leek voor korte tijd verloren, maar door de blokkade schrijf ik nu meer dan ooit in het Nederlands. Op dit moment ben ik bezig met een artikel over het beeld van de protesten in Servië in de Nederlandse en Vlaamse media. Dit is een ►

interessante ervaring, omdat ik tot nu toe nog niets soortgelijks had geschreven, laat staan in het Nederlands! Ik ben me ook aan het oriënteren op een academische uitwisseling, het liefst naar België. Daarover is echter nog veel onduidelijkheid. want we weten niet zeker of dit studiejaar komt te vervallen.

Hoe denk je dat het protest en de blokkades zich zullen ontwikkelen?
Ik hoop dat ik binnenkort weer samen met mijn medestudenten colleges kan bijwonen. Die blokkade duurt nu al erg lang; veel studenten zijn moe. Dat zou niet betekenen dat we ophouden met de protesten, maar het baart me zorgen dat sommige studenten de motivatie voor hun studie zijn kwijtgeraakt gedurende deze onzekere periode. Het zou dus niet verkeerd zijn om weer wat structuur te hebben.

Welke boodschap heb je voor de studenten in Amsterdam?
De studenten en burgers in Amsterdam zou ik het volgende willen meegeven: waardeer het systeem waarin je leeft en prijs je gelukkig dat je in zo’n georganiseerd systeem bent geboren. Onderwijs zou de prioriteit moeten zijn van elke ontwikkelde samenleving. Dat is waar onze strijd in Servië om draait. ■

> ‘We willen het systeem veranderen, maar dat kan niet zonder strijd tegen het huidige regime’
>
> **Katarina Kerteši**

Pavle Jakšić (27)
masterstudent, Faculteit der Schone Kunsten, Universiteit der Kunsten Belgrado

Ik moet meteen hier aan het begin benadrukken dat ik in deze korte tekst uitsluitend mijn persoonlijke visie zal geven op de vragen die mij zijn gesteld en die betrekking hebben op de huidige politieke en sociale onrust in de Republiek Servië. Ik geef dus niet de standpunten van het plenum van mijn faculteit of de studenten in de blokkade in het algemeen weer. De lezers mogen geen deskundige analyse van politieke verschijnselen verwachten, aangezien ik van beroep schilder ben en geen wetenschapper op welk gebied dan ook die geroepen zou zijn om de genoemde onderwerpen professioneel te verklaren. Dit zal slechts een lekeninzicht zijn in politieke processen, die, naar mijn diepe overtuiging, de hele samenleving aangaan, als een ruimte die de mens als een noodzaak is opgedragen. Kortom, ik beschouw het als de plicht van ieder individu om actief deel te nemen aan de genoemde processen. Dit is dan ook de reden waarom ik er, als leek, mee heb ingestemd om de lezers van dit tijdschrift met deze nederige verklaring aan te spreken.

Wat mijn deelname aan het huidige protest betreft, begon die praktisch gezien een paar dagen na de val van de overkapping in Novi Sad, met een protest voor het oude gebouw van het treinstation in Belgrado op 3 november 2024. Ik wil opmerking dat mijn deelname aan dit protest in zekere zin slechts een voortzetting is van mijn betrokkenheid bij alle protesten, waarvan er de

afgelopen jaren veel zijn geweest in Servië, en met name in Belgrado. Een groot aantal mensen dat vandaag protesteert, gaat eigenlijk al jaren (decennia) de straat op. Het is voor ons al lang normaal, zelfs een gewoonte, om met een fluitje in je mond de straat op te gaan. Ik kan me niet herinneren dat er in de afgelopen tien jaar periodes zijn geweest die langer dan een paar maanden duurden, zonder kleinere of grotere protesten veroorzaakt door de arrogantie van het regime en zijn criminele activiteiten.

Dit protest is echter heel anders dan alle voorgaande, zowel wat betreft de oorspronkelijke aanleiding als de manier waarop het wordt georganiseerd en uitgevoerd. Het meest significante en verschrikkelijke verschil met de vorige protesten is dat we deze reeks protesten begonnen met het eren van slachtoffers, in plaats van, zoals gebruikelijk, alleen maar lawaai te maken als teken van ongenoegen. Ik moet erbij zeggen dat dit niet de eerste keer is dat mensen in ons land het leven hebben verloren door een crimineel regime – we hebben eerder rouwend gezwegen – maar de omvang van deze tragedie, in al haar details, overtrof alles wat we hadden kunnen verwachten. Aanvankelijk waren we geschokt door de verschrikkingen die zich hadden voorgedaan. En hoe banaal het ook klinkt, zoals we al zo vaak hebben gezegd: ieder van ons zou zich toevallig onder die luifel hebben kunnen bevinden.

Ik heb het idee dat we als gemeenschap eindelijk beseffen dat ons *basale recht op leven* wordt bedreigd. We hebben plotseling de bodem van de “beschaving” bereikt. In dit land gelden de elementaire mensenrechten niet meer – dit is een van de redenen waarom dit protest geen duidelijk gedefinieerde ideologische kenmerken heeft. Daarom gingen we de straat op, in waardige rouw en gerechtvaardigde woede, en dat had het einde kunnen zijn als de autoriteiten niet *met geweld* hadden gereageerd. De zaak zou waarschijnlijk door het grote publiek zijn vergeten, zoals zoveel affaires in de vergetelheid geraken evenals – wat nog het ergste is – de vele levens die, zoals ik eerder al schreef, door hetzelfde regime zijn weggenomen.

Op het moment dat de studenten van de Faculteit der Theaterwetenschap een blokkade op touw zetten en eisten dat alle personen die hadden deelgenomen aan de fysieke aanval op studenten en hoogleraren (in Novi Sad, *red.*) zouden worden geïdentificeerd en vervolgd, werd het me duidelijk ▶

‘Ik heb het idee dat we eindelijk beseffen dat ons basale *recht op leven* wordt bedreigd’

Pavle Jakšić

Beelden: Katarina Kerteši

dat het onze plicht was om ons aan te sluiten bij hun protest. In de geest van solidariteit werden binnen een maand bijna alle openbare en veel particuliere faculteiten, evenals enkele middelbare scholen, geblokkeerd. Ik moet hierbij opmerken dat de term blokkade in dit geval niet betekent wat het zou betekenen in de gevallen waarin studenten hun faculteit doorgaans bezetten in een strijd tegen het bestuur, met eisen betreffende studentenzaken. Onze eisen betreffen de toepassing van rechtvaardigheid in een samenleving die democratisch zou moeten zijn.

De bestuurders en collectieven van het onderwijzend personeel, evenals niet-onderwijzend personeel van de faculteit, hebben vanaf het begin solidair aan onze kant gestaan en zich, min of meer actief, aangesloten bij de strijd, die in essentie politiek en burgerlijk is. In die zin is de blokkade een *symbolisch strijdtoneel*

Beelden: Ana Đurović

geworden voor bijna alle leden van de academische gemeenschap in Servië. De universiteiten zijn onze veilige havens geworden, ruimtes waar we ongestoord een complex mechanisme van zelforganisatie en de toepassing van directe democratie hebben gevestigd, waaraan we het maatschappelijke bereik te danken hebben dat de blokkade onverwacht te weeg heeft gebracht.

Wat de uiteindelijke uitkomst van het protest betreft, is die voor mij volkomen onzeker, en ik betwijfel of iemand precies kan voorspellen hoe de huidige situatie zal worden opgelost. Aangezien *alle wegen naar Rome leiden,* is het vanaf het begin duidelijk dat het huidige regime niet van plan is de eisen in te willigen, wat uiteindelijk de enige reden is voor ons verzoek om vervroegde verkiezingen. Met andere woorden: de verandering van het regime *en de juridische vervolging van alle verantwoordelijken, zowel voor de meest recente tragedie als voor het geweld tegen studenten en professoren, alsook voor alle vergeten en verzwegen criminele handelingen die ons tot dit punt hebben gebracht*, is – als voorwaarde voor de inwilliging van de eisen – de enige uitkomst van de blokkades die gunstig voor ons zou zijn, vooral in een tijd waarin de druk op de universiteiten steeds groter wordt en de intenties van de heersende structuren om de autonomie en huidige status van die universiteiten te schenden zich steeds meer aftekent. Kortom, als het protest niet resulteert in de vervanging

‘Onze eisen betreffen de toepassing van rechtvaardigheid in een samenleving die democratisch zou moeten zijn’

Pavle Jakšić

van de huidige regering, zullen de universiteiten in het land vrijwel zeker worden blootgesteld aan een ongekend revanchisme door de heersende structuren, dus juist door de mensen van wie we verlangen dat ze vervolgd worden.

Het lijkt mij dat zelfs een verandering van het huidige regime de universiteiten, als plekken waar kritische meningen zouden moeten worden gevormd, niet met zekerheid zal beschermen tegen deze grootst mogelijke pogingen om ze te verdoven. Met andere woorden, de universiteit, als laatste plek die niet volledig is gestructureerd volgens de affiniteiten van de regeringspartij, wordt voor alle toekomstige regimes een serieuze bedreiging. Daarom moet worden begrepen dat de problemen niet zullen worden opgelost door de verkiezingen waar we naar streven (als ze überhaupt al zullen plaatsvinden). Ik betwijfel zelfs of een eventuele overgangsregering volledig aan de eisen zal kunnen voldoen, en dat is een scenario waarop we voorbereid moeten zijn.

Het moet ook worden benadrukt dat studenten, als een extreem brede en heterogene groep, geen oplossing hebben voor de huidige politieke crisis, en dat zouden ze, naar mijn diepe overtuiging, ook niet moeten hebben. Wat het meest gunstig zou zijn, is een actieve uitstraling van de protesten naar alle andere maatschappelijke actoren, die zouden moeten begrijpen dat het de plicht van ieder individu is om geen enkele vorm van geweld toe te staan. Of dat

‘Elke regering of elke structuur kan slecht zijn in de mate waarin wij dat zelf toelaten’

Pavle Jakšić

gebeurt, is een vraag die, naar mijn mening, niemand met zekerheid kan beantwoorden.

Wat wel zeker is, is dat we een collectiviteit hebben gecreëerd op een manier die niemand had kunnen verwachten. Dit is de oorzaak van de belangrijkste verandering die tijdens het huidige protest heeft plaatsgevonden in de manier waarop *de jonge mens* door het grote publiek wordt gezien. Het tot nu toe alomtegenwoordige narratief van een lethargische, ongeïnteresseerde en politiek onvolwassen jongeman is aan diggelen geslagen.

Tegelijkertijd kreeg ik de indruk dat een groot aantal jongeren dat wel in dit soort narratief paste, plotseling, zoals nooit tevoren bij dit protest betrokken raakte. Voor mij persoonlijk zal dat van onveranderlijke waarde blijven, ongeacht de uitkomst van het protest. Ik hoop dat deze verandering een voorwaarde kan zijn voor het creëren van een samenleving waarin zich geen ongekende tragedie hoeft voor te doen om mensen te laten strijden tegen het geweld van de heersende structuren. Met andere woorden betekent dat, heel banaal, het creëren van een samenleving waarin geen *onaantastbaren* bestaan en waarin de wet en het recht onmiddellijk en gelijk voor iedereen gelden.

Tot slot moet ik benadrukken dat ik er heilig van overtuigd ben dat de mensen waartegen we momenteel in mijn land strijden niet de oorspronkelijke oorzaak zijn van de problemen die ons ten onder hebben gebracht. Zij zijn in feite het gevolg van onze collectieve onverantwoordelijkheid. Als ik de Nederlandse studenten en alle burgers van Nederland in één zin zou kunnen aanspreken, zou ik zeggen *dat elke regering of elke structuur slecht kan zijn in de mate waarin wij dat zelf toelaten*. Ik hoop dat we als samenleving goed op weg zijn om dat te beseffen. ■

uit wissel ling

Diplomatie

Mijn tijd op de Nederlandse ambassade in Warschau overtrof de verwachtingen die ik had van mijn buitenlandverblijf. Het stagewerk op de politieke afdeling was uitermate interessant en uitdagend: ik werd meer meegenomen in het reilen en zeilen van het diplomatieke werk dan ik van tevoren had kunnen bedenken. Zo schreef ik mee aan berichten (nota's die binnen het ministerie worden rondgestuurd) over met name het Poolse veiligheids- en Oostelijk beleid, en EU-uitbreiding. Mijn stage speelde zich echter niet alleen af achter mijn computer—in mijn overdreven grote privékantoor met uitzicht op de Japanse residentie—maar ook in vergaderzalen, binnentuinen, congrescentra, Poolse ministeries, restaurants, en een heleboel taxi's. Ik zat om de tafel met bewonderenswaardige denktankdirecteuren, sprak Pools met overheidsambtenaren, luisterde naar geleerden van het Europacollege, interviewde vertegenwoordigers van

Beelden: Marijn Verlangen

Marijn Verlangen studeerde Russisch aan de Universiteit van Amsterdam. Op dit moment studeert hij af van twee masters in Utrecht en Amsterdam, Historical Perspective en European Policy, waarbij hij zich focust op de relatie tussen Polen en Oost-Europa.

de grootste culturele instituten, biljartte met de Amerikanen, Apérolde met de Italianen, borrelde met de Denen en sharedidinede met de Luxemburgers.

Sinds het begin van mijn studie Slavische Talen in 2018, waarbinnen ik me specialiseerde in de Poolse en Russische taal, kom ik regelmatig in de Poolse hoofdstad. Dat ik al redelijk bekend was met de stad droeg natuurlijk bij aan het thuisgevoel dat ik er vrij snel ervoer. Toch was die bekendheid slechts een deel van de reden. Steden hebben een ziel, een karakter, een gevoel dat je bij ze krijgt en niet zo makkelijk kunt uitleggen aan iemand die dat niet heeft. Warschau is groots, kolossaal, eclectisch, druk, leeg, vol, wijds, broeierig, ijskoud, historisch, en hypermodern. Bovenal heeft Warschau de ruimte. En die ruimte behoudt haar ziel omdat ze er niet uit wordt geïnstitutionaliseerd, omdat ze niet wordt volgebouwd met kassahokjes, verbodsbordjes, vastgeketend terrasmeubilair en andere architectonische ongastvrijheid. In hartje Warschau kun je gerust op een warme juliavond een terrasje op lopen met garantie op een fijne zitplek. Je voelt je welkom, ook al moet je—zoals op veel van de hippere plekken—zelf je drankje halen. Zeker in de zomer vliegen zowel hoge cultuur als laagdrempelige verzetjes je om de oren. Betaalbare musea, internationale boekenmarkten, openbare lezingen, historische wandelingen, nachtrolschaatsclubjes, haring om twee uur 's nachts, schaaktoernooien aan de rivierkade; stijldansvloeren pal ertegenover, metro's die in de weekenden de hele nacht doordenderen: slechts een greep uit alles wat de stad biedt aan eenieder die bereid is zich door Warschau te laten omarmen. ■

Sportdag bij de ambassade

Albanië en Macedonië

Fotoverslag

In april en mei ging een groep Amsterdamse studenten met studievereniging Radost op reis naar Albanië en Macedonië. Tirana, Ohrid en Skopje werden aangedaan. *André van der Leeuw* legde de reis vast op beeld.

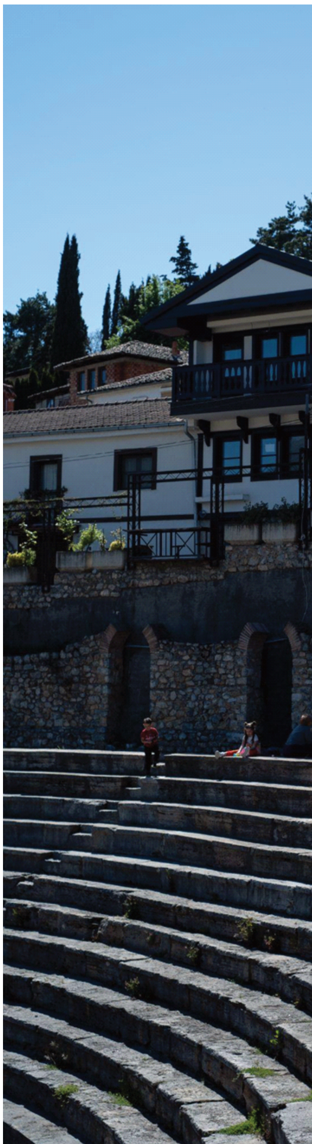

uit wis sel ling

Van Moskou tot Zagreb

Karlijn Hulshof studeerde Europese studies (Russisch) in Groningen en Bosnisch/ Kroatisch/Servisch en 'Heritage and memory studies' aan de Universiteit van Amsterdam. Nu woont en werkt ze in Zagreb.

Inmiddels ben ik ongeveer een jaar afgestudeerd, maar in mijn studietijd ben ik drie keer op uitwisseling geweest – ik kon er geen genoeg van krijgen.

In 2019 ging ik voor het eerst op uitwisseling. Naar Moskou. Ik had me goed voorbereid in administratieve zin, maar had verder eigenlijk weinig idee wat te verwachten van de metropool. De stad is enorm, en dat had ik van tevoren onderschat. Hoe beter ik Moskou leerde kennen, hoe groter de stad begon te voelen. In 2022 ging ik nogmaals op uitwisseling, ►

Beelden: Karlijn Hulshof

Karlijn (l) en haar kamergenoot

Restanten van de olympische bobsleebaan in Sarajevo

toen naar Zagreb. Een aanzienlijk kleinere stad maar toch voelde het hier groter toen ik aankwam. Nu ik (ook na een derde uitwisseling in 2023/2024) de straten hier ken, wordt de stad juist kleiner. De overeenkomst is dat beide keren mijn verwachtingen precies het tegenovergestelde waren. Dat is denk ik het mooie van een buitenlandverblijf – je verwacht het één maar krijgt bijna altijd het ander. Je kunt niet plannen of vooraf weten hoe het gaat lopen en dat maakt het zo spannend, leuk en verrassend.

In Zagreb voelde ik me zó thuis dat ik dit jaar besloot voor onbepaalde tijd naar de hoofdstad te verhuizen. Ik dacht dat is net als een uitwisseling, maar dan gewoon wat langer. Dat bleek niet helemaal waar, de stap is aanzienlijk anders. Gelukkig heb ik hier mijn vaste vriendenkring die hierover kan meepraten – ook zij zijn na hun uitwisseling in Zagreb voor een groot deel blijven hangen in de stad. Ergens echt gaan wonen is anders dan er voor bepaalde tijd verblijven, maar er zijn dingen uit die korte periode die je met je meeneemt.

Een onmiskenbaar onderdeel van een tijdje in het buitenland, is het opbouwen van nieuwe vriendschappen en constant nieuwe mensen leren kennen. Je arriveert in een nieuw land, alleen, zonder dat je misschien iemand in de stad kent. Ik ondervond dat het feit dat je alleen bent juist mensen aantrekt – je staat open voor nieuwe connecties en anderen merken dat ook aan je. Waar ik vroeger altijd erg gesteld was op het oude vertrouwde, schuw ik het nieuwe niet meer zoals eerst maar is het meer een avontuur. Nu probeer ik die openheid te behouden, o.a. naar mensen die net nieuw zijn in de stad. En ze zo mee te nemen in het leven dat ik (of jij) hebt opgebouwd zodat ook zij snel een gevoel van vertrouwdheid krijgen. Net als anderen bij mij deden toen ik voor het eerst in een nieuw land kwam.

Mocht je twijfelen over een uitwisseling – zeker doen, ik kan het iedereen aanraden. *Sve najbolje svima i puno pozdrava iz Zagreba.* ■

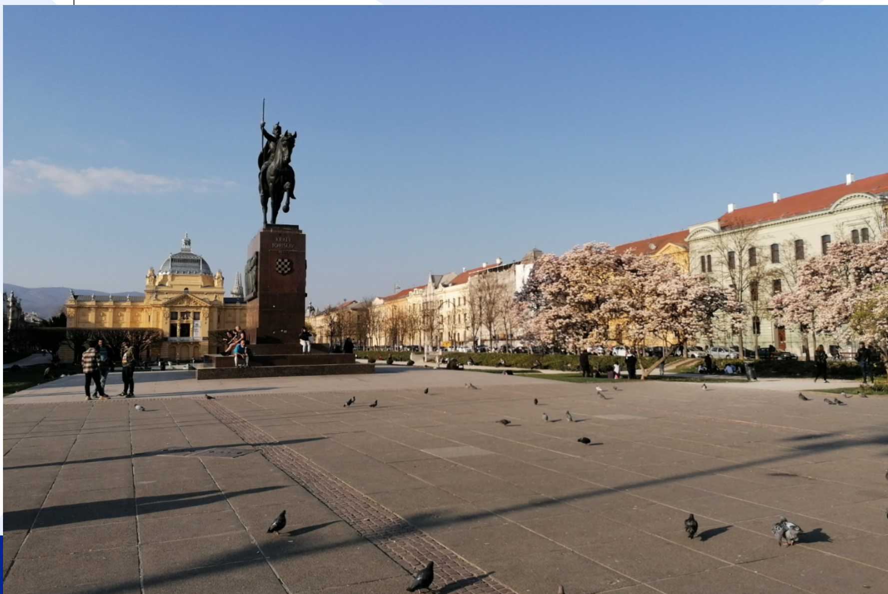

Ook in Zagreb doet men onderzoek naar de Nederlandse taal en letterkunde. De Kroatische neerlandistiek is al een paar jaar een begrip *Ines van den Berg* interviewde hoogleraar Maarten

Reportage

Druk op studie van de Lage Landen

Z

Zowel in Nederland als Kroatië is men altijd verbaasd wanneer ik vertel dat ik Kroatisch studeer. Ze bestoken me met vragen als 'Waarom zou je Kroatisch studeren?' of 'Wat kan je met zo een talenstudie?' Of zelfs: 'En denk je daarmee werk te kunnen vinden?'

Altijd weer moet ik beargumenteren waarom de studie slavistiek van belang is. Antwoorden op de vraag of ik werk ga vinden met de studie geef ik soms maar op, misschien om aan de verwachtingen te voldoen. Voor mijzelf houd ik de hoop in mijn toekomstperspectief en de geesteswetenschappen.

Toch zien veel mensen tegenwoordig de talenstudies als een hopeloze zaak. Voor Nederland geldt dat er een steeds grotere druk ligt op dit vakgebied. De geesteswetenschappen, en specifiek de talenstudies, ondervinden bezuiniging op bezuiniging. Ze dreigen zelfs hun bestaansrecht te verliezen. Zo is er in ►

Ines van den Berg is hoofdredacteur van Slovo. Dit jaar rondde zij haar studie Slavische talen en culturen af aan de universiteit van Amsterdam.

◀ **De vakgroep bracht in september 2024 onder leiding van Maarten Rombouts (l) een bezoek aan Mechelen**

Utrecht al besloten over het lot van de studies Duits, Frans, islam en Arabisch, Italiaans, Keltisch en religiewetenschappen. Er zullen vanaf het collegejaar 2026/2027 geen nieuwe studenten meer aangenomen worden op de studies; en in 2030 zullen de studies volledig stoppen te bestaan.[1]

Neerlandistiek in Zagreb

Hoe vanzelfsprekend ik het ook vind om in Nederland Kroatisch te studeren, was ik toch verrast toen ik hoorde over Kroaten die Nederlands studeren in Zagreb. Per toeval ontmoette ik een Kroatische student neerlandistiek. Uit verbazing zei ik in het Kroatisch: ‘Govorite li Vi nizozemski?’ (Spreekt u Nederlands?) Waarop het antwoord luidde, in bijna een Gooisch accent: ‘Je hoeft helemaal geen u te zeggen, hoor!’

[1] Guellaï, M. (28 oktober 2024). Universiteit Utrecht schrapt zes kleine taal-, cultuur- en religiestudies. nu.nl. https://www.nu.nl/binnenland/6333367/universiteit-utrecht-schrapt-zes-kleine-taal-cultuur-en-religiestudies.html?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

Beeld aangeleverd

Neerlandistiek als tweede major lijkt de studenten vaak een makkelijke optie, maar dat pakt vaak anders uit dan verwacht

Dat was mijn eerste contact met de opleiding neerlandistiek aan de Filozofski fakultet in Zagreb, inmiddels al twee jaar geleden. Het contact verwaterde, maar toen ik hoorde over de toekomst van de talenstudies in Utrecht en Leiden, raakte ik opnieuw geïnteresseerd. Hoe zit het met de positie van de talenstudies in andere landen en specifiek Kroatië? Ondervinden zij ook druk en bezuinigen? Lukt het hier wel om genoeg studenten aan te trekken? En wie zijn die stu-

denten dan en wat motiveert hen?

Om antwoord te krijgen op al die vragen maakte ik een afspraak met de hoogleraar neerlandistiek aan de Filozofski fakultet Zagreb Maarten Rombouts. Op een zonnige woensdag treffen we elkaar bij café Anera tegenover de faculteit. Ik start de opname en vraag Rombouts om zich voor te stellen. Al gauw blijkt dat de hoogleraar neerlandistiek een behoorlijk cv heeft. Hoe hij aan de Filozofski fakultet is beland? Hij lacht. ‘Eigenlijk gaat alles in mijn leven per toeval.’

Of de studenten ook per toeval op de opleiding belanden? In zekere zin is dat voor een deel van de studenten wel het geval. Aan de Filozofski fakultet volgen de studenten een dubbele major. Voor de studenten neerlandistiek geldt dat ze vaak naast Nederlands ook Duits, Engels of kunstgeschiedenis studeren. Of soms andersom. Het is in dat geval neerlandistiek wat ze kiezen als tweede major. Het lijkt ze in dat geval vaak een makkelijke optie, wat vaak anders uitpakt dat verwacht. De moeilijkheidsgraad van de studie wordt als hoger ervaren dan verwacht; het kost tijd en moeite om een talenstudie te volgen. In andere gevallen blijkt de studie een stuk interessanter dan verwacht. In dat geval verkiezen de studenten, tegen misschien eigen verwachtingen in, de studie neerlandistiek tot hoofdstudie.

Toch is de regel dat ongeveer een kwart van de studenten afvalt gedurende het eerste jaar van de studie. Afgelopen semester viel een kwart van de studenten af na de eerste maand. En dat is spijtig met een inschrijfquotum van 20 studenten. Wel leidt dit alles ertoe dat de studenten die overblijven, sterk gemotiveerde studenten zijn.

De studie werkt overigens met een cyclusinschrijving. Na de start van twee of drie jaargangen, wordt er een inschrijvingsstop ingelast. Binnenkort zal de cyclusinschrijving afgeschaft worden en zal jaarlijkse inschrijving mogelijk worden. Dit zorgt echter voor meer druk op de opleiding en de docenten.

Vanaf het tweede jaar zijn alle lessen volledig in het Nederlands

Op dit moment zijn er nog een hand eerstejaarsstudenten neerlandistiek over. Wanneer ik de uitspraakles vrijdagochtend binnenkom, zitten er in de klas zeven eerstejaarsstudenten braaf in de schoolbanken. Op de vraag waarom ze de studie hebben gekozen, krijg ik verschillende antwoorden. Velen hebben familie in Nederland, ze zijn al eens of meermaals in Nederland geweest. Een aantal studenten geeft aan het simpelweg een interessante taal te vinden. Als ze er nog niet eerder zijn geweest, vertellen ze voornamelijk Amsterdam te willen bezoeken.

Sinds dit jaar volgen de eerstejaarsstudenten een nieuw programma. In het programma is er meer ruimte gemaakt voor taalkunde en zal er minder cultuur aan de orde komen. De eerste twee jaar volgen ze zes uur taalvaardigheid. In het derde, vierde en vijfde jaar neemt het aantal uren taalvaardigheid af naar vier. De opleiding is in de vorm van ‘drie plus twee’. Zo noemen ze het hier, wanneer de studie bestaat uit drie jaar bachelor en twee jaar master.

Het doel van de studie is de studenten breed op te leiden. Vanaf het tweede jaar zijn alle lessen volledig in het Nederlands. Hierdoor hebben de studenten een sterke basis in taalvaardigheid. Naast het Nederlands zoals dat in Nederland gesproken wordt, leren ze ook Vlaams en Afrikaans in de master.

Het belang van de studie

Rombouts ziet een groter belang van de talenstudie Nederlands in Kroatië. Zo vindt hij de studie van belang voor het bevestigen van de Europese identiteit, een identiteit waar zowel Nederland als Kroatië deel van uitmaakt. Hij noemt Nederland als een land dat grote invloed heeft (gehad) op deze identiteit en dus ook op Kroatië.

Binnen de studie speelt België een gelijkwaardige rol. Met betrekking tot de geschiedenis van beide landen, is België interessant voor Kroatië. Rombouts beargumenteert dat de landen vergelijkbare geschiedenissen hebben. Beide landen kennen een laat staatsvormingsproces en daarvoor een lange tijd van buitenlandse overheersing. In de Belgische geschiedenis zouden de studenten neerlandistiek delen van hun eigen geschiedenis kunnen herkennen en hiervan leren.

Daarnaast spreekt Rombouts over het praktische belang van de studie. Na het afronden van de studie ziet de hoogleraar veel toekomstige werkmogelijkheden. België telt 1124 Kroaten.[2] Hiervan zijn er zo’n ▶

[2] Knack. (20 januari 2021). België telt 1.124 Kroatische inwoners. https://www.knack.be/nieuws/belgie-telt-1-124-kroatische-inwoners/#:~:text=(Belga)%20Met%20de%20toetreding%20van,momenteel%20officieel%201.124%20Kroatische%20inwoners

> De specifieke kennis die studenten geesteswetenschappen bezitten hebben wij nu juist

En laten we niet vergeten dat er een groot tekort aan studenten neerlandistiek is in Nederland en Belgie. Met als gevolg een (toekomstig) gebrek aan docenten Nederlands. Ook hier liggen er mogelijke baanperspectieven voor de studenten neerlandistiek.

Het belang van de geesteswetenschappen
Rombouts spreekt ook over het belang van talenstudies in het algemeen. ‘Bij de geesteswetenschappen doen de leerlingen brede kennis op, maar vaak hebben ze het gevoel dat ze niks weten na het afronden van hun opleiding', begint Rombouts. Daarna begint hij aan zijn uitleg waarom dat niet het

honderd student. Wanneer de jonge generatie Kroaten in België besluit te blijven en daar kinderen krijgt, zal de vraag naar Kroatische lessen stijgen in België. De taal wordt gezien als belangrijk onderdeel van de cultuur en van belang voor het behoud van contact in het moederland. Er is te verwachten dat de eerste generatie Kroaten ook wil dat hun kinderen de taal leren. De situatie die hier geschetst wordt voor België, zal ook gelden voor Nederland. In 2022 telde Nederland 8.485 eerste generatie Kroaten in Nederland.[3]

[3] Migratie uit Kroatië en Kroatische inwoners (Kroaten) in Nederland. (2025, 2 juni). AlleCijfers.nl. https://allecijfers.nl/migratie-nationaliteiten-geboortelanden/kroatie/#:~:text=In%202022%20waren%20er%20in,was%20(de%20tweede%20generatie).
[4] Kammer, C. (2024, November 6). Niet-rendabele talenstudies verdwijnen, want studenten doen liever een brede bachelor. NRC. https://www.nrc.nl/nieuws/2024/11/04/talenstudies-verdwijnen-want-studenten-doen-liever-een-brede-bachelor-a4871710

◀ Jaarafsluiting van de vakgroep in Zagreb, juni 2024

Beeld aangeleverd

geval is. Studenten geesteswetenschappen weten juist heel veel. De specifieke kennis die ze bezitten hebben wij nu juist hard nodig.

Terwijl studenten juist de neiging hebben om voor een bredere bachelor te kiezen zoals Europese of Aziatische studies,[4] is Rombouts geen voorstander van deze trend en ziet hij liever dat studenten kiezen voor specifieke talenstudies. Hierin ziet hij een groter belang, dan dat we zo meteen veel studenten hebben die van alles een beetje weten.

Naast de specifieke vakkennis die de taalstudenten opdoen, doen de studenten geesteswetenschappen ook andere vaardigheden op. Rombouts spreekt onder andere over communicatieve vaardigheden. Daar wordt in de opleiding neerlandistiek sterk aan gewerkt. Dit is een vaardigheid die Rombouts juist vaak ziet ontbreken bij andere opleidingen – buiten de geesteswetenschap. Rombouts argumenten doen mij denken aan een essay van Seyed-Gohrad dat ik las in de NRC.[5] Ook hij pleit voor het voortbestaan van de geesteswetenschappen. Als we geen kritische denkers opleiden, gaan we de despoten achterna, luidt de titel van zijn betoog. Seyed-Gohrad spreekt over de vaardigheden die de studenten geesteswetenschappen opdoen naast vakkennis, zoals complexiteit, kritisch denken, intercultureel begrip en diplomatie. Allemaal vaardigheden die cruciaal zijn voor het vermijden van conflict. Iets wat met het oog op huidige ontwikkelingen zeker niet overbodig is.

Over de toekomst

Aan het einde van het gesprek vraag ik Maarten Rombouts hoe hij de toekomst van de neerlandistiek in Zagreb voor zich ziet. 'Rooskleurig!' luidt het antwoord en hij lacht erbij. Hij hoopt op een lang en gelukkig leven voor de geesteswetenschappen, maar vertelt ook over de realiteit. Ook

de Filozofski fakultet in Zagreb heeft te maken met een hoge druk op de geesteswetenschappen. Het zijn vooral de talenstudies die een stuk minder studenten trekken, dan bijvoorbeeld de studies psychologie en sociologie, die de neerwaartse druk voelen. Hoe Rombouts meer studenten zou trekken, weet hij nog niet precies. Misschien moet motivatie voor een talenstudie toch echt intrinsiek zijn. Wel kan er gewerkt worden aan de bekendheid en zichtbaarheid van de studie. Voor nu leeft de studie nog vredig voort, al zal men zijn best moeten (blijven) doen om studenten aan te trekken. Want ook de twaalf studenten neerlandistiek per jaar zullen van belang zijn als verbinders binnen ons Europa. ■

Voor nu leeft de studie nog vredig voort, al zal men zijn best moeten (blijven) doen om studenten aan te trekken

[5] Seyed-Gohrab, A. (2024, December 13). Als we geen kritische denkers opleiden, gaan we de despoten achterna. NRC. https://www.nrc.nl/nieuws/2024/12/13/als-we-geen-kritische-denkers-opleiden-gaan-we-de-despoten-achterna-a4876614

Slavisch recept

Vergeet mij niet

Ik kan me goed herinneren dat ze ons hiervoor hadden gewaarschuwd: het einde van het buitenlandverblijf. Tijdens de vaarwelbijeenkomst aan de Universiteit van Amsterdam bereidden ze ons niet alleen voor op ons vertrek uit Amsterdam, maar ook al op het afscheid van onze Erasmusbestemming. De spreker vertelde ons dat we twee depressies zouden moeten doorstaan: één aan het begin van ons buitenlandverblijf en één aan het einde van onze Erasmus.

Na mijn Erasmus kan ik zeggen dat er een zekere kern van waarheid in deze uitspraak zit. Je laat je eigen oude, vertrouwde leven achter en komt alleen aan in een nog onbekende stad. Gelukkig is er het Erasmus Student Network waardoor je al gauw andere studenten leert kennen uit alle hoeken van de wereld. Die nieuwe contacten leidden al snel tot hechte vriendschappen. De nieuwe wereld die je samen creëert, wordt een nieuwe realiteit. Zonder je familie en vrienden om je heen, ben je allemaal op elkaar aangewezen. Het spreekt voor zich dat we allemaal in dezelfde dormitory woonden en samen naar de mensa gingen. In de tram zag je altijd wel een bekend gezicht. Misschien is het de arrogantie van de Erasmusstudent, maar het voelde alsof de stad ons toebehoorde. Helaas kan dit alles niet voor altijd zo blijven. Aan het einde van het semester barst de bubbel waarin je samenleefde. Elke dag moet je afscheid nemen van iemand anders. De dormitory, eerst nog vol leven, liep zo langzaam leeg. Afscheid nemen is nooit mijn sterkste kant geweest, maar misschien is er een oplossing om het afscheid nemen wat zoeter te maken.

Ines van den Berg is hoofdredacteur van Slovo. Dit jaar rondde zij haar studie Bosnisch/ Kroatisch/Servisch af aan de universiteit van Amsterdam.

Het verhaal speeltzich af op het Kroatische eiland Korčula, ten tijde van de Napolitaanse overheersing van Dalmatië. Een man, laten we hem voor het gemak Pierre noemen, is een geboren Corsicaan. Hij is bakker van beroep, maar belandt in het leger en wordt naar Korčula gestuurd. Het eiland is mooi, een van de mooiste van het huidige Kroatië. Op het eiland vindt Pierre nog iets mooiers, de liefde. Hij spreekt dan misschien geen Kroatisch en zij spreekt dan geen Frans, maar ze weten te communiceren. Misschien gaat liefde zoals ze zeggen door de maag.

Wanneer Pierres diensttijd erop zit, moet hij afscheid nemen van zijn Dalmatische geliefde. En afscheid nemen is bitter. Daarom besluit Pierre zijn geliefde te troosten met een zoet cadeau. Hij verwerkt allerlei mediterrane ingrediënten die te vinden zijn op het eiland tot een zoet brood. Bij het schenken van zijn cadeau aan zijn geliefde, fluister hij: ‘Ne m'oublie pas.’

Zij zal hem inderdaad nooit vergeten en het brood evenmin. Wat ze wel vergeet zijn de precieze woorden van de Fransman. Zo komt het dat het brood nu niet bekend is als Ne m'oublie pas, maar is verkroaatst tot *lumblija*.

Nog altijdwordt het brood op Korčula gebakken en gegeten met Allerheiligen, ter herdenking van onze geliefden. Lumblija is een brood met een boodschap, die ons herinnert aan onze meest dierbaren en de mooie momenten samen.

Recept voor lumblija

Ingrediënten: 1 kg bloem, 25 g gist, 1 kop melk, 100 g suiker, 1 à 2 zakjes vanillesuiker, 100 g fijngehakte amandelen, 100 g fijngehakte walnoten, 100 g rozijnen, 100 g olijfolie, 100 g *varenik* (ingekookte siroop van rode druiven), *Prošek* (dessertwijn), 1 citroen, 1 sinaasappel, kaneel, nootmuskaat, kruidnagel, anijs, snufje zout

Aan de slag: Laat de rozijnen weken in de dessertwijn. Los de gist op in een kop lauwwarme melk met een beetje bloem en suiker. Meng samen in een grote kom: bloem, suiker, amandelen, walnoten, de geweekte rozijnen en de kruiden naar smaak. Voeg beetje bijbeetje de olijfolie en varenik toe. (De varenik kan ook zelf gemaakt worden door druivensap in te koken.) Voeg de melk met degist toe en kneed het geheel door elkaar. Laat het deeg een uur rijzen op een warme plek. Verdeel het deeg in vier delen. Vorm vier broden en leg ze op een ingevette bakplaat. Bak de broden 40-60 minuten op 160 à 170 graden. Haal de broden uit de oven zodra ze goudbruin zijn. Laat de brodenwat afkoelen (maar niet volledig) en giet de siroop, prošip of rum eroverheen. Bestrooi de broden ten slotte met poedersuiker. ■

Beeld: Diqi Afrizal

tot

дe

voл

geн

de

Raam op Letland